

ÂŞIK SEYRÂNÎ'NİN ARUZ VEZİNİYLE YAZILMIŞ ŞİİRLERİNDE ÂYET İKTİBASLARI

İsmail YILDIRIM*

ÖZET

Âşıklık geleneği, Anadolu'nun toplumsal hafızasının yanı sıra kültürel farklılık ve zenginliğinin de önemli bir ifadesidir. Yüzyılların süzgecinden geçerek biçimlenen ve kendine has bir geleneği olan bu sanat dönemin yaşayışını, hayata bakış açısını, etik ve estetik değerleri yansıtmış, geniş halk kitlelerine hitap etmiştir. Bu bağlamda Âşıklık geleneği, sayıları yüzleri bulan ve kendi sanatlarını icra etme gayreti içerisinde giren pek çok halk şairi yetiştirmiştir. Develili Âşık Seyrânî de bunlardan birisidir. Kayseri'nin Develi eski adıyla Everek ilçesinde 1215 (1800) yılında doğan Âşık Seyrânî, halk şiirinin önde gelen şairlerindedir. Kaleme aldığı şiirleriyle bazen bir sevgiliyi veya ona duyulan özlemi tasvir ederken bazen toplumda cereyan eden hukuksuz uygulamaları dile getirmiştir. Seyrânî özellikle din ulularının manevî şahsiyetlerini yücelten manzumeler kaleme almayı da ihmal etmemiştir. Dolayısıyla şiirlerinde muhtevayı geniş tutan Seyrânî, tüm bu fikriyatını hece ve aruz vezniyle yazdığı manzumelerinde terennüm etmiştir. Şairin aruz vezniyle yazdığı şiirleri her ne kadar vezin, kafiye ve redif açısından problemliler olsa da içerik bakımından oldukça zengindir. Bunun yanı sıra onun aruz vezni ile telif ettiği şiirleri estetik zevk ve sanatlardan uzak kalmamış, ele aldığı dinî-tasavvufî konuları Kur'an âyetlerine telmihte bulunarak manzumelerini zenginleştirmiştir. Bu vesileyle şair, halk şiiri ile divân şiirinin müştereklerini bir araya getirerek sanatkârlık yönünü de ön plana çıkarmıştır. Bu yazıda Âşık Seyrânî'nin hayatı ve şahsiyeti irdelendikten sonra aruz ölçüsüyle kaleme aldığı manzumelerinde yer alan âyet iktibaslarına değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Âşık Seyrânî, Aruz Vezni, Kur'an-ı Kerim, Âyet İktibasları.

VERSE QUOTATIONS OF ÂŞIK SEYRÂNÎ IN HIS POEMS WRITTEN IN ARUZ PROSODY

ABSTRACT

The tradition of minstrelsy is not only the representation of the social memory of Anatolia but also its cultural diversity and richness. This art, which was shaped through the experiences of hundreds of years with a unique tradition, reflected the life of the time, its perspective on life, ethic and aesthetic values, appealing to large communities. In this context, the tradition of Minstrelsy brought up hundreds of minstrels who attempted to produce a work of art on their own fields. Develili Âşık Seyrânî is one of them. Âşık Seyrânî, who was born in Develi (formerly named as Everek) district of Kayseri province in 1800 (H. 1215), is one of the leading figures in folk poetry. In his poems, he sometimes described a beloved one or yearnings for her, and sometimes he reflected the unlawfulness in the society. Seyrânî also wrote poems that particularly glorify the spiritual personalities of famous religious figures. Therefore, having a wide content in his poems, Seyrânî sang pleasantly all of this mentality in poems that were written in syllabic meter and aruz prosody. Although his poems written in aruz prosody are problematic concerning the rhythm, rhyme, and redif, they have a large content. Additionally, his poems compiled in aruz prosody were not kept off the aesthetic pleasure and arts, and he enriched his poems through referencing the verses of the Qur'an in sufistic subjects he handled. In this regard, the poet demonstrated his artistry through combining the common grounds of folk poetry and Ottoman poetry. In this paper, initially the personality and life of Âşık Seyrânî will be examined and his verse quotations will be discussed in his poems written in aruz prosody.

Keywords: Âşık Seyrânî, Aruz Prosody, the Holy Quran, Verse Quotations.

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 24.08.2020; Yayına Kabul Tarihi: 15.09.2020

* Dr. Öğr. Üyesi, Kayseri Üniversitesi, Develi İslâmî İlimler Fakültesi, Türk-İslâm Edebiyatı ABD, KAYSERİ;
ORCID: 0000-0001-5426-224X, E-posta: ismailyildiriim@gmail.com

Giriş

Âşık edebiyatı, geçmişten günümüze kadar birtakım yapısal özelliklerini koruyarak geleneksel hüviyetini kazanmıştır. Bu geleneksel kimliğin en belirgin hususiyeti devamlılık arz etmesidir. Fakat bu devamlılık içerisinde değişen toplum şartlarına bağlı olarak genişleme veya daralma gibi hadiseler de meydana gelebilir. Bu bağlamda farklı ilim dallarını kesin sınırlarıyla birbirinden ayırmanın mümkün olmadığı bir gerçektir. Disiplinler arası etkileşimlerin süreklilik gösterdiği düşünülürse disiplinler arasında alışverişlerin de olacağı muhakkaktır. Bu durum, gelenek içerisinde muhtelif değişim ve dönüşümleri de beraberinde getirecektir (Düzgün 2009: 42). Âşıklık geleneğinde devamlılığın sağlanması ve gelişimin sürdürülmesi için yapısındaki bazı değişikliklerin mecburi gereksinimlerden kaynaklanması, kapsadığı konu ve içeriğin de bu zorunlu ihtiyacın neticesinde revizyona uğrayacağına işaretlerini vermektedir. Zira her edebî akımda olduğu gibi Âşık tarzı şiir geleneği de devrinin zihinsel atmosferinin bir sonucu olarak neş'et etmiştir (Cankaya 2013: 589). Bu bakımdan değişen toplumun bir sonucu olarak Âşıklık geleneği de bir taraftan yeni muhteva arayışı içerisindeyken diğer taraftan yeni insan tipinin beklentilerini karşılayacak ve sorunları somut bir şekilde şiirine konu edinecektir. Bu hususta Artun (2012: 454) şu ifadeleri kullanmaktadır: “Günümüz insanı rüyada görülen soyut sevgili veya sevda şiirleri yerine yeni toplumun meydana getirdiği bu insan tipinin özlemlerine cevap verecek yeni duyularla yeni şiirler istemektedir.”

XIX. yüzyıl Âşık edebiyatı gelişimini sürdürerek hem nicelik hem de nitelik bakımından heceyle ve sade Türkçe ile şiir söyleyen âşıkların yanında aruz ölçüsünü deneyen güçlü temsilcilerin yetişmesine de öncülük etmiştir. Bu sırada bilhassa şehirlerde yetişen saz şairleri Klâsik şiirle yakın temas sağlamış, bu edebiyatın şiirini taklit etmeye çalışmışlardır (Oğuz vd. 2008: 244). Bu yüzyılda, klasik edebiyatın gelişimi Âşık tarzı şiir geleneğini de etkilemiştir. Dolayısıyla halk kitlelerinden ve onların beğenisinden uzaklaşan bu gelenek, zamanla bazı Âşık şairlerin, hecenin yanında aruz ölçüsünü de kullanmalarına vesile olmuştur. Bu durum, Âşık şairleri Klâsik şiire ait nazım şekillerini şiirlerinde kullanmaya davet etmiştir (Kaptan vd. 2014: 204-205).

XIX. asır Osmanlı'nın hemen her alanda atılım yaptığı bir yüzyıl olarak kayıtlara geçmiştir. Matbaanın Anadolu'ya gelmesi nitekim bu yüzyılın en mühim gelişmesi olarak yerini almıştır. Buralarda basılan eserler, haremlik alana girmiş dolayısıyla dinleyici/okuyucu çevresi genişlemiş; bu da âşıkların sayısının artmasını sağlamıştır. Bu dönemde âşıklar kendi aralarında İstanbul'da “Âşıklar Loncası” teşkilatını kurmuş, hünerlerini göstermek amacıyla Anadolu ve Rumeli'nin yolunu tutmuşlardır (Çobanoğlu 2007: 12-13). Nitekim Âşık Seyrânî'nin de bir dönem İstanbul'da kaldığı bilinmektedir.

Anadolu'da Klâsik şiirin hüküm sürdüğü ve Âşıklık geleneğinin yavaş yavaş etkisini kaybetmeye başladığı bu yüzyılda, Anadolu'nun engin irfan ve hikmet geleneği kesintiye uğramamış, birçok Âşık saz şairi toplumda temayüz etmeye devam etmiştir. Sakaoğlu bu sırada yetişen şairleri şöyle sıralamaktadır: Âşık Şem'î, Âşık Şenlik, Âşık Tâhirî, Bayburtlu Celâlî, Bayburtlu Zihnî, Ceyhunî, Dadaloğlu, Deli Boran, Dertli, Erzurumlu Emrah, Gedâî, Hızrî, Kâmilî, Kusûrî, Meslekî, Minhâcî, Muhibbî, Ruhsatî, Serdârî, Silleli Sürûrî, Sümmânî, Tokatlı Nûrî (Sakaoğlu 1989: 191-219). Öcal Oğuz ise bu listeye şu şairleri de eklemiştir: Fahrî, Fennî, Ferkî, Hicâbî, Hilmî, Himmetî, İfşâî, Yozgatlı Karacaoğlan, Mir'âtî, Nâzî, Necip, Nigârî, Noksânî, Ispartalı Seyrânî, Edirneli Seyrânî, Seyyid Süleyman, Şifâî, Zârî, Zehrî, Zemînî (Oğuz 1998: 425-446).

Yukarıda zikredilen tüm yenilik ve gelişmelerin tesirinde kalan Âşık Seyrânî'nin şiirleri de bu minval üzere teşekkül etmiştir. Şair, dile getirdiği manzumelerinin birçoğunu

aruz ölçüsüyle telif etmiş, Klâsik şiirin soyut sevgili tipini daha somut hâle getirmiştir. Aruz ölçüsüyle yazdığı şiirleri her ne kadar toplumsal yerginin uzağında kalsa da onun hece ölçüsüyle yazdığı manzumelerinin önemli bir kısmını toplumsal eleştiri oluşturmuştur. Bu durum aynı zamanda yaşadığı dönem itibariyle onu usta bir hikmet ve hiciv şairi hâline getirmiştir. İslâm dininin kutsallarına kayıtsız kalmayan şair, şiirlerinde - özellikle aruz ölçüsünde- bu dinin kutsal kitabı olan *Kur'ân-ı Kerîm*'den sıkça faydalanmıştır.

Âşık Seyrânî Kimdir?

Kayseri'nin Develi (Everek) ilçesinde doğan Seyrânî'nin doğum yılı her ne kadar 1215 (1800) olarak genel kabul görse de kaynaklar¹ farklı bilgiler ileri sürmektedir. Develili Kadir Özdamarlar ise Develi'deki Câmî'-i Kebîr'de yer alan bir kitâbeden hareketle onun 1180 (1766) veya 1184 (1770)'te doğmuş olabileceğini ifade etmektedir. Adı Mehmed olan şairin annesi Emine Hatun, babası ise Oruza Câmî'i imamı Cafer Efendi'dir. İlk eğitimini babasından alan şair, ardından Halâsiye Medresesi'ne devam etmiştir. Gençlik döneminin bir kısmını Develi ve çevresinde geçiren Seyrânî, 1820'li yılların başında askere alınmış ve sekiz yıl kadar askerlik yapmıştır (Albayrak 2009: 37).

Seyrânî'nin bâdeli âşık olduğu bilinmektedir. Gördüğü bir rüyadan hareketle "Seyrânî" mahlasını alan şair, mahlasının anlamını soranlara "bilinmeyen âlemlerin seyyahı" şeklinde cevap vermiştir (İslamoğlu 2002: 16). Genç yaşta şairlik yönü ön plâna çıkınca o dönemde halk şairlerinin saray tarafından gördüğü rağbetten cesaret alarak 1832 yılında İstanbul'a gitmiştir. İstanbul'da kaldığı süre boyunca Köprülü Medresesi'ne devam etmiş ve hat sanatıyla meşgul olmuştur. Sultan Abdülmecid devrini idrak eden şair, burada hemşehrileri tarafından büyük ilgi görmüş, şairlerin toplandığı meydan kahvelerine giderek düzenlenen şiir ve atışma yarışmalara katılmıştır. Sarayla arası iyi olmadığı anlaşılan şairin, saraydan tahsisat almadığı da ifade edilmektedir (Yüksel 1985: 9).

Seyrânî'nin 1839 yılında İstanbul'dan ayrıldığı sözlü rivayetler arasındadır. Buradan Halep'e geçen şair, burada yaklaşık üç yıl kalmıştır. Halep'te bulunduğu süre içinde Bağdat ve Mısır'a giden Seyrânî, Adana üzerinden Develi'ye dönmüştür. Bir süre Develi'de çiftçilik yapmış fakat bu hayatın kendisine uygun olmadığını düşünerek yeniden yollara düşmüş ve birçok yöreyi gezmiştir. Yaşı ilerleyince tekrar Develi'ye dönen şair burada gerekli ilgiyi görememiştir. Son zamanlarını yokluk ve sıkıntı içerisinde geçirmiş "Deli Seyrânî", "Sarhoş Seyrânî" gibi sifatlara maruz kalmıştır. 1866 senesinde Develi'de vefat eden Seyrânî'nin mezarı şu an bilinmemektedir (Albayrak 2009: 37).

Şairin şiirlerinde ölçü, kafiye ve durak hatalarına sıkça rastlanılmaktadır. Şiirlerinde deyim ve atasözlerinden oldukça faydalanmış koşma, semâî nazım şekilleriyle hece ölçüsünde şiirler kaleme almıştır. Aruz vezninde gazel, kalenderî, bend, kıt'a, dîvân, müseddes, muhammes ve müstezat nazım şekilleriyle yazılmış manzumeleri vardır (Albayrak 2009: 37). Hem hece hem de aruz ölçüsüyle şiirler yazan şairin en önemli yanı, döneminde gördüğü usulsüzlükleri, hakka ve hukuka riayet etmeyenleri, yolsuzlukları dile getirmiş olmasıdır. Osmanlı'nın XIX. yüzyıldaki çalkantılı döneminde yaşayan Seyrânî bu vesileyle toplumda olan bitene kayıtsız kalamamıştır. Manzumelerinde çaresizliğini, öfkesini bazen de umut ve inancını dile getirmiştir. Tanpınar, Seyrânî'nin hiciv alanındaki

¹ İbnülemin Mahmud Kemal ve Hasan Ali Kasır (1220) 1805, A. Hazım Ulusoy ve M. Fuad Köprülü (1227) 1807 senesini işaret etmektedir: bk. Baştuğ 2002: 2154; Kasır 1984: 12; Ulusoy 1922: 312; Köprülü 1964: 535-596).

yetenegi ve gözü pekligiyle onu, bir nevi Sultan Abdülmecid devrinin münekkidi olarak tanımlamıştır (Tanpınar 1976: 105). Seyrânî, başta dinî konular olmak üzere ölüm, gurbet, yoksulluk, sevgili, dostluk ve insanın yaratılışı temalı şiirler telif etmiştir. Şairin, Nakşibendî olduğu yönünde rivayetler varsa da onun Alevî-Bektâşî şairlerinin etkisi altında kaldığı bilinmektedir. Şairin başta Hz. Ali olmak üzere on iki imamı metheden şiirleri mevcuttur (Albayrak 2009: 37).

Âşık Seyrânî'nin Aruz Vezniyle Yazdığı Şiirler

Âşık Seyrânî daha çok hece vezniyle yazdığı şiirleri ile tanınmıştır. Fakat şair, devrinde halk şairleri arasında teamül hâline gelen aruz ölçüsüyle şiir yazma geleneğine kendisi de katılmıştır. Halk şairlerinde aruz ölçüsüyle şiir yazma geleneğinden bahseden Kurnaz (2011: 169) şu tespitlerde bulunmaktadır: “Halk şairleri, dîvân şiirinin etkisinde kalarak aruzun belirli kalıplarıyla gazel, murabba, muhammes vs. nazım şekilleriyle şiirler kaleme almışlardır. Bu manzumeler halk şiirinde yazıldıkları kalıba göre dîvân, semâî, kalenderî vs. gibi isimler almıştır. Dolayısıyla söz konusu isimlerin edebiyat teriminden çok, yazıldıkları kalıba uygun muayyen bir “ezgi” veya “makam”ı ifade ettiğini düşünüyorum.” Neticede hem halk hem de dîvân şiiri arasında dil, şekil ve içerik yönünden farklar bulunsa da aynı milletin ortak malıdır. Her iki şiir ekolünün de temelinde müşterek heyecan ve zevk söz konusudur.

Seyrânî'nin hem hece hem de aruz kalıbıyla yazdığı şiirler üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Şairle ilgili ilk çalışmayı “Develili Âşık Seyrânî ve Şiirleri” adlı master teziyle Hasan Avni Yüksel yapmıştır. Yüksel söz konusu çalışmasında şaire ait 631 adet şiirin 494'ünün hece, 137'sinin ise muhtelif nazım şekilleri altında aruz ölçüsüyle yazılmış olduğunu ifade etmektedir (Yüksel 1985: 39). Cönklerden ve çeşitli yazmalardan hareketle daha önce yayımlanmayan, sonradan tespit edilen “Seyrânî” mahlaslı² şiirler de peyderpey makaleler hâlinde neşredilmiştir.³ Hasan Ali Kasır ise şairin aruz vezniyle yazdığı şiir sayısını 71 olarak vermektedir (Kasır 1984: 261-307). Develi Belediyesi tarafından yayımlanan *Seyrânî Dîvânı*'nda şairin toplam 477 şiirine yer verilmiştir.⁴ Seyrânî'nin şahsiyeti ve şiirleri üzerine günümüzde yapılan en geniş çalışma Betül Aydoğdu'ya aittir. Aydoğdu, doktora tezinde şairin 822 şiirini konu edinmiştir. Bu şiirlerden 194'ü aruz ölçüsüyle yazılmıştır. Araştırmacı, daha önce farklı yerlerde müstakil olarak neşredilen şairin şiirlerini bir araya getirmiş; Seyrânî'nin daha önce tespit edilmemiş 80 yeni şiirini de çalışmasına dâhil etmiştir (Aydoğdu 2011: VII). Maalesef yapılan çalışmalar, şairin aruz vezniyle yazdığı şiirlerin sayısı hususunda müttelik değildir. Ayrıca şiirlerin nazım şekillerinin belirlenmesi, tasnifi, sayısı gibi konularda araştırmacılar kesin bir bilgi verememektedir. Kılıç bu konuda şu ifadeleri kullanmaktadır: “Taradığımız bütün neşirlerde gördüğümüz ortak hata, özellikle aruz ölçüsüyle yazılan manzumelerin nasıl tasnif edileceği, hatta nasıl adlandırılacağı hususundaki tutarsızlık ve yanlış tasarruflardır” (Kılıç 2018: 147). Yazımızın konusunu teşkil eden şairin aruz vezinli şiirlerini

² Burada şunu da belirtmek gerekir ki Rumelili Seyrânî (19. yy), Ispartalı Hacı Seyrânî (19. yy), Âşık Müslim Seyrânî (20. yy), Âşık Ağrılı Seyrânî (20. yy) şiirlerinde aynı mahlası kullanmışlardır. Dolayısıyla “Seyrânî” mahlaslı şairlerin şiirleri, Develili Seyrânî'ye mâl edilebileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

³ Bu çalışmalar için bk. Çetin 1995: 91-114; Kasır 1999: 81-83.

⁴ 2013 yılında yayımlanan bu eser ne yazık ki itinadan yoksun bir hâlde şiirler hece-aruz ayırımına tâbi tutulmadan karışık olarak yayımlanmıştır. Üstelik *Dîvân*, fâhiş sayılabilecek miktarda okuma, yazma ve imlâ hataları ile doludur. Eseri muteber kılan tek husus, kitabın sonunda yer alan tıpkıbasımlardır. Bu kısımda *Sânihât-ı Seyrânî*, *Dîvânçe-i Seyrânî* ve muhtelif *Cönk-nâmelerden* alınan ve Seyrânî'ye ait olduğu iddia edilen şiirlerin eski yazılarından bir seçki oluşturulmuştur. bk. Atmaca, 2013.

Aydoğdu'nun söz konusu tezi üzerinden alacağımızı da burada ifade etmek isteriz. Bu noktada şairin aruz vezniyle yazılmış şiirlerini nazım şekilleri ile birlikte göstermek gerekirse ortaya Tablo. 1 ve Tablo. 2⁵ çıkmaktadır:

Dîvân/Dîvânî	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Semâî	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Kalenderî	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün
Müstezâd	mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün / mef'ûlü fe'ûlün
Selîs	fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Vezn-i Âher	müstef'ilâtün müstef'ilâtün müstef'ilâtün müstef'ilâtün

Tablo 1

Dîvân/Dîvânî	107	103 gazel, 2 mütekerrir muhammes, 1 mütekerrir müseddes, 1 tercî'-i bend
Semâî	44	36 gazel, 4 mütekerrir müseddes, 1 mütekerrir müsebbâ', 1 müzdevic müseddes, 1 müzdevic mütessa', 1 terkîb-i bend
Kalenderî	30	29 gazel, 1 mütekerrir müsemmen
Müstezâd	10	10 gazel
Selîs	1	1 mütekerrir müseddes
Vezn-i Âher	1	1 gazel ⁶

Tablo 2

Seyrânî'nin aruz ölçüsüyle kaleme aldığı şiirlerinin ekseriyeti vezin ve kafiye yönünden problemlidir. Yüksel bu konuda şunları dile getirmektedir: "Aruz vezniyle yazılmış olan manzumeleri içerisinde şekil ve muhteva açısından oldukça başarılı olanlar bulunmakla beraber hece ile yazılan şiirlerle kıyaslandığında bunların ikinci plânda kaldığı görülmektedir. Halk şairi olarak meşhur olan Seyrânî'yi aruz vezniyle yazdığı şiirlerle değil, hece ölçüsü ile yazdığı şiirlerle değerlendirmek yerinde olur" (Yüksel 1987: 15).

İktibas

"İktibas" sözcüğü sözlüklerde "ödünc alma, bir kelimeyi, bir cümleyi tam, yarım veya manası ile alıp aktarma" anlamlarına gelir. Özellikle âyet, hadis, kelâm-ı kibar gibi ibarelerden yapılan alıntılar kastedilir. İktibas, daha çok bir fikri kuvvetlendirmek veya sözü güzelleştirmek amacına yöneliktir. Bir sözün tamamı alınmışsa tam iktibas (iktibâs-ı tâm), yarısı veya bir parçası alınmışsa nâkis iktibas (iktibâs-ı gayr-i tâm) adını alır (Pala

⁵ Tablo 1 ve 2, Aydoğdu'nun tezinden hareketle şiirlerin nazım şekilleri ve vezinlerinin tespit edilmesi neticesinde tarafımızca meydana getirilmiştir.

⁶ Tezde yer alan bir şiir -muhtemelen yazmadan hareketle- okunamamıştır. Hem mısralarda yer alan kelimelerin hem de beyit sayılarının eksik olması sebebiyle bu şiirin nazım şekli ve vezni tespit edilememiştir. bk. Aydoğdu 2011: 1318.

2012: 228-229). Tâhirü'l-Mevlevî ise iktibas hakkında, “bedî’ ıstılahında âyetten, hadisten alınan bir parça ile sözü güzelleştirmek ve anlamı güçlendirmek” ifadelerini kullanmıştır (Tâhirü'l-Mevlevî 1994: 61). Âşık Seyrânî, şiirlerinde âyetlerin tamamını değil bir kısmını iktibas etmiştir. Şairin iktibasları bu yönüyle nâkıs iktibas özelliği taşımaktadır. Şair, bir şiirinde âyet ve hadislerin öneminden, halk nazarında onların tefsire muhtaç olmasından şu şekilde bahsetmektedir:

Hadîsin âyetin ma'nâları elfâza muhtâcdır

Okunmazsa hadîsin âyetin tefsîri mümkün mi (Aydoğdu 2011: 1296)

1. Âyet İktibasları

1.1. Kün

[Ol der ve oluverir.]⁷

“Kâf ve nûn (kevn) ‘olma’ kökünden “kün” emrindeki iki harfin okunuşudur. Allah’ın bir şeyi yaratmak istediği zaman ona sadece ‘ol’ demesi yeterlidir (Yılmaz 2013: 351-352). Şair, aruz ölçüsüyle yazdığı şiirlerin dört yerinde bu âyetten kısmî iktibas yapmıştır. Bunların birinde Seyrânî, tasavvufî birtakım düşüncelerini ifade eder. Varlığın meydana gelmesinde yegâne emrin Hak tarafından geldiğini, O’nun “ol” emriyle her şeyin oluvereceğini ifade etmektedir:

Bul vücûd-ı mümkünâta emr-i “kün”den taşra yol

Halk-ı sırru’llâh mahrem yâ ola yâ olmaya (Aydoğdu 2011: 1147)

Başka bir beyitte ise şair, “kün” emrinin bir nur ve Hakk’ın kudret dili (yaratma gücü) olduğunu dolayısıyla yaratılan on sekiz bin âlemi de içinde barındırdığını dile getirmektedir:

Hakk lisân-ı kudretinde kavlı-i “kün” bir nûr idi

Nûr içinde on sekiz bin ‘âlemi mestûr idi⁸ (Aydoğdu 2011: 1242)

1.2. lâ taknetû min rahmeti’llâhi

[... Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin...]⁹

Âşık Seyrânî, “Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin.” anlamını ihtiva eden bu âyeti iki manzumesine alıntılamıştır. Şair, bu kısımlarda Allah’ın rahmetinden ümit kesilmemesini, derdi verenin elbette dermanını da vereceğini ifade eder. Diğer beyitte ise şair, “eğer bu âyetin müjdesini ve anlamını bilmeseydik ansızın başımıza gelen musibetlere nasıl dayanabilirdik” şeklinde bir yorum getirerek beytin anlam zenginliğine katkıda bulunmuştur:

İşitdik müjde “lâ taknetün min rahmeti’llâh”

Ben ümîd kesmezem yâ Rab umarız derde dermânı (Aydoğdu 2011: 1182)

Deyip “lâ taknetû min rahmeti’llâh” olsa idrâkim

Kazâ-yı mübreme olur idim ben de bir hâkim (Aydoğdu 2011: 1238)

⁷ Âyet için bk. Bakara 2/17; Âl-i İmrân 3/47; En’âm 6/73; Nahl 16/40; Meryem 19/35; Yâsin 36/82; Mü’min 40/68.

⁸ Diğer iktibaslar için bk. Aydoğdu 2011: 1242, 1263.

⁹ Âyet için bk. Zümer 39/53.

1.3. Nahnü kasemnâ

[Biz bölüştürdük.]¹⁰

Birinci beyitte rızıkın Hak katında ne manaya geldiğini dile getiren şair, kendisine de ne kısmet edildiyse onu yemekten yanadır. Mütevekkil bir görünüm çizen Seyrânî aynı duyguları ikinci beyitte de terennüm etmektedir. Allah'ın "nahnü kasemnâ" âyetiyle kullarına rızık verdiğini ifade ederek tevekkül eylemenin en hayırlısı olduğunu ifade etmiştir. Çünkü Allah, mahlûkatın rızıkına kefildir. Zira O, Râzık (rızık verici) ismiyle bütün âlemin rızıkını temin edendir:

Lafzû'r-rızk-ı 'ala'llâh ne demekdir bilirim

Kısmet-i "nahnü kasemnâ"da olan rızıkı yerim (Aydoğdu 2011: 1189).

Ki zîrâ kendisi demiş ki bu "nahnü kasemnâ"da

Tevekkül eyle Seyrânî Hudâ Râzık-ı 'âlemdir (Aydoğdu 2011: 1301).

1.4. Kul hüva'llâhu ehadün

[O Allah'tır, birdir.]¹¹

Seyrânî, dinî-tasavvufî temalı şiirlerinde Cenâb-ı Hakk'a karşı tam bir teslimiyet içerisinde. O, tevhid inancına sıkı sıkıya bağlı; dinî vecibelerin gerektirdiği şekilde bir mümin profili çizmektedir. Ona göre Allah birdir ve benzeri yoktur. Ayrıca şair, Allah'ın ve Hz. Peygamber'in mübarek isimlerinin anlamını bilmenin önemine işaret etmiştir. Aşağıdaki iki beyitte de bu hususu dile getirmektedir:

Ey Hudâvend-i Kerîm-i Zü'l-celâl ve'l-kemâl

"Kul hüva'llâhu ehad" Ahmed sıfâtın bî-misâl (Aydoğdu 2011: 1202)

"Kul hüva'llâhu ehad" Ahmed Muhammed lafzının

Ede ma'nâsın bilen Seyrânî'ye emniyyetin (Aydoğdu 2011: 1205)

1.5. el-'İlmü 'inda'llâhi

[[Gerçek] bilgi ancak Allah katındadır.]¹²

Hz. Musa'nın Tûr dağındaki hadisesine telmihte bulunan şair, gerçek ilmin ancak Allah katında elde edileceğini dile getirir. Bu bilgi "ayne'l-yakîn" denilen ve müşâhede yoluyla elde edilen kesin bilgidir (Yavuz 1991: 269). Bu bağlamda Âşık Seyrânî: "Şayet Hz. Musa Allah tarafından indirilen kesin bilgiye vâkıf olmasaydı, Şeytan'ın kibrine bakarak onu ilim-irfan sahibi biri zannederdi." diyerek bu bilginin kıymeti ve peygamberler katındaki öneminden haber vermektedir:

Hazret-i Mûsâ eger "el-ilmü inda'llâh"dan

Olmasa 'ârif yapar mı kibr-i Şeytâniyyeti (Aydoğdu 2011: 1206)

Anlamaz Seyrânî ey vâ'iz sözünü bir zamân

Bildigin "el-'ilmü 'inda'llâh"a ancak nisbetin (Aydoğdu 2011: 1262)

1.6. ledünnâ 'ilmâ

¹⁰ Âyet için bk. İsrâ 17/31; Zuhuruf 43/32.

¹¹ Âyet için bk. İhlâs 112/1.

¹² Âyet için bk. Ahkâf 26/23.

[... katımızdan bir ilim.]¹³

İlm-i ledün (bâtın ilmi) olarak da ifade edilen bu ilim dalı, gizli hakikatleri konu alan ve bu yolla insanı manevî kurtuluşa ulaştıran bir yol olarak telakkî edilir (Uludağ 1992: 188). Şair, birinci beyitte kişinin ilm-i ledünü öğrenerek külfete düşmeyeceğini ayrıca her müşkilini de bu ilimle çözeceğini dile getirmektedir. İkinci beyitte ise Allah, ledün ilmini Hızır aleyhisselâma vermiş, ondan başkasına da nasip etmemiştir. İlm-i ledün sahibi olan Hak katında fazilet ve erdeme nâil olmuş, onun fazileti kendisine delil sayılmıştır:

Belki olsa âşnâ “ilm-i ledün”le külfete

Düşmez idi müşkili ‘ilm-i seferle külfete (Aydoğdu 2011: 1162)

Hızır’a mahsûs eylemiş Mevlâ “ledünnün ‘ilm”ini

Gayra mahsûs etmemiş bu fazl-ı rüchâniyyeti (Aydoğdu 2011: 1206)

1.7. *Ahsenü takvîm - Sümme redednâhu (esfele sâfilîne)*

[Sonra onu çevirdik...]¹⁴

Seyrânî’nin aynı beyitte hem ahsenü takvîm hem de “sümme redednâhu” âyetini kullanması, şairin tezat sanatı vasıtasıyla hakikati gösterme gayreti içerisinde olduğunu gösterir. Ona göre insan, ahsenü takvîme mazhar olmadan önce esfele sâfilin yani aşağıların aşağısı bir konumdaydı. Zira insan küfür ve isyan sebebiyle esfele sâfilîne bırakılmıştır. Fakat Cenâb-ı Hak aynı âyetin devamında: “Ancak iman edip sâlih amellerde bulunanlar başka, onlar için kesintisiz bir mükâfat vardır”¹⁵ buyurmuştur. İnsanın bu durumuna dikkat çeken şair insanın hem ahsenü takvîm hem de esfele sâfilîn derecesine düşebileceğini dile getirmiştir:

Bu insân “ahsenü takvîm”e mazhar olmazdan evvel

Olur “sümme redednâhu” âyetince mazhar-ı esfel (Aydoğdu 2011: 1214)

1.8. *felya‘mel*

[...yapsın...]¹⁶

Şairin Kehf sûresinden alıntıladığı bu ibare âyetin fiilini teşkil etmekte, Müslümanlara emir ve nehiyleri nasihat etmektedir. Şaire göre ibadetin temelinde ıslah edilmiş bir amel ve ihlas vardır. Bunun yanı sıra amel ve ihlasın en güzel şekilde yapılması düşüncesindedir. Âyetin gölgesinde fikirlerini dile getiren Seyrânî, Resûl-i Ekrem’in muhatap kabul edilmesi ve onun sünnetinin tatbik edilmesinden yanadır. Zira Hz. Peygamber’in “yap, uygula” fermanı beyitte işlenmekte, şair bu düşünceden hareketle hadis ve sünnetin en az âyetler kadar uygulanabilir olduğunu ifade etmektedir. Aynı düşünce ikinci beyitte de beyan edilmektedir:

‘İbâdâtda ‘amel-i ıslâh ve ihlâs gerek ecmel

Habîbu’llâh muhâtabdır bize fermân-ı “felya‘mel” (Aydoğdu 2011: 1214)

Yönel mihrâb-ı zevke uy imâm-ı kalb-i ‘uşşâka

Hitâb-ı Hakk’ı dinle bil nedir fermân-ı “felya‘mel” (Aydoğdu 2011: 1220)

¹³ Âyet için bk. Kehf 18/65.

¹⁴ Âyet için bk. Tîn 94/4-5.

¹⁵ Âyet için bk. Tîn 94/6.

¹⁶ Âyet için bk. Kehf 18/110.

1.9. *Len-terâni*

[Sen beni asla göremezsin.]¹⁷

Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Musa'nın Allah'ın cemalini görmek istemesi üzerine, "Rabbim bana kendini göster" dediği, Rabbinin de O'na: "Sen beni göremezsin fakat şu dağa bak, eğer yerinde durabilirse beni görürsün" diye cevap verdiği ve nihayetinde Hz. Musa'nın düşüp bayıldığı bildirilmektedir (Pala 2003: 138). Seyrânî de bu tarihî hadiseye telmihte bulunarak Hz. Musa'nın Allah'ın cemâlini talep etmesini konu edinmiştir. Burada şairin zeytin ağacı motifini kullanması dikkat çekicidir. Çünkü bu ağaç bütün semâvî dinlerde kutsal kabul edilmiş, *Kur'ân-ı Kerîm*'de üzerine yemin edilmiştir (Topaloğlu 1988: 457).

Vech-i zâtı innî "len-terâni" den nikâb

Tutdu zeytun yaprağından verdi Mûsâ'ya cevâb (Aydoğdu 2011: 1242)

1.10. *Hüve'l-evvelü ve'l-âhirü ve'z-zâhirü ve'l-bâtın*

[O, evveldir, âhirdir, zâhirdir, bâtındır...]¹⁸

Allah, "Evvel" sıfatıyla her şeyden öncedir, "Âhir"dir çünkü kendisinden başka hiçbir şeyin bâkî kalmayacağı gerçektir. "Zâhir" sıfatıyla varlığı açık ve kesindir. "Bâtın" ismiyle Allah, mahlûkatın bütün özelliklerini kendisinde gizlemektedir. Dolayısıyla hem varlıkta hem de yoklukta var olan yegâne şey Allah'ın kendi zâtıdır. Çünkü O, aşağıda zikredilen sıfatlarıyla her şeye hâkim olup, O'ndan başkası mâsivâdir.

Varlığın yokluk kabûl etmez senin bir vechile

"Evvel Âhir Zâhir Bâtın" gelen bir giden bir (Aydoğdu 2011: 1249)

1.11. *Lâ-raybe fîhi huden lilmuttakîn*

[Bu (*Kur'ân*) kendisinde asla şüphe bulunmayan, müttakîler için yol gösterici bir kitaptır.]¹⁹

Seyrânî'ye göre *Kur'ân-ı Kerîm*, vahdâniyyet (birlik) sırlarının yer aldığı, toplandığı bir kitaptır. Çünkü *Kur'ân*, tevhid inancının ihdas edildiği, muhkem âyetler vasıtasıyla Allah'ın zâtının delillendirildiği bir kitaptır. Mümin kişi ise bu kitaba iman etmeli, içindeki âyetleri kendisine vird edinmelidir. Çünkü bu kitap Hak katından nâzil olmuş, kendisinden önce tahrif edilen diğer kitapların hükümlerini kendisinde toplamıştır. Bu hâliyle kutsal kitap şairin dizelerine konu olurken diğer yandan *Kur'ân* hakkında asla kuşku duyulmaması gerektiği ifade edilmiştir.

Mecma'-ı esrâr-ı vahdâniyyetin Kur'ân'ısın

Mü'minin "lâ-raybe fîh" virdin "huden lilmuttakîn" (Aydoğdu 2011: 1256)

1.12. *keyfe yuhyi'l-arda ba'de mevtihâ*

[...ölümünden sonra yeryüzünü nasıl diriltmekte...]²⁰

Şair, beyitte: "Ağaç, görünürde meyve vermez, kurur toprak olur. Öldükten sonra nasıl diriltiyor, ibret al!" anlamını kastederek aslında Allah'ın ölümden sonra bütün mahlûkatı nasıl dirilteceğini ifade etmektedir. Bilindiği üzere kıyametin kopmasıyla

¹⁷ Âyet için bk. A'râf 7/143.

¹⁸ Âyet için bk. Hadîd 57/3.

¹⁹ Âyet için bk. Bakara 2/2.

²⁰ Âyet için bk. Rûm 30/50.

birlikte yeryüzündeki bütün canlıların hayatı son bulacaktır. Akabinde Allah, mahşer günü iyileri cennetle mükâfatlandırıp, kötülerini cezalandıracaktır. Burada yeniden bir diriliş söz konusudur. Şair, ağaç motifinden yola çıkarak ağaç nasıl kuruyup yeniden meyve verecekse insan da öldükten sonra tekrar hayat bulacaktır, düşüncesini işlemektedir:

Zâhiren vermez semer kurur şecer olur türâb

“Keyfe yuhyi’l-arda ba‘de mevthâ”dır ‘ibretin (Aydoğdu 2011: 1263)

1.13. *elestü bi-rabbiküm kâlû belâ*

[... ben sizin Rabbiniz değil miyim? Evet Rabbimizsin...]²¹

Bezm-i Elest tabiri A‘râf sûresinin 172. âyetinden alınmıştır. Bu âyette, geçmişte Allah’ın Âdemoğullarından yani onların sulblerinden zürriyetlerini çıkardığı, kendilerini nefislerine şahit tuttuğu ve onlara hitâben: “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?”, diye sorduğu onların da “Evet.” dedikleri belirtilmiştir (Yavuz 1992: 106). Şair Seyrânî de bu hadiseye dikkat çekerek Bezm-i Elest’e telmihte bulunmuştur. Şaire göre, o gün büyük bir mahkeme kurulmuş, Allah’ın cemaline hayran nice yüzler müşahede edilmiştir. O gün kullar Allah’ın varlığını ve birliğini kabul etmiştir. Bezm-i Elest’te edilen yemin ve imana dikkat çeken şair, o günden beri İslâmiyet dairesi içinde bulduklarını ifade etmiştir:

Tâ “Bezm-i Elest” meclis-i kübrâda bulunmuş

Cân gözlerin aç gör nice mestânelerim var (Aydoğdu 2011: 1276)

Eyledik ikrâr-ı dil Mevlâ’yı hem biliriz

Tâ “Elest Bezmi”ndeki îmâna girdik çıkmayız²² (Aydoğdu 2011: 1344)

1.14. *semme vechu’llâhi*

[...Allah’ın yüzü (zâtı) oradadır...]²³

“Semme vechu’llâh” sırrı aşk gözüyle açıklık kazanmaktadır. Allah’ın zâtını görmek isteyen kul, O’nun birliğini kabul etmelidir. Söz konusu görme hadisesi, fiziki değil insanın kalbinde imanın vukû bulması ile alakalıdır. Bu da kalbin yönünü Allah’a yöneltmesi ile mümkündür. Zira bu yönün doğru tayin edilememesi ayrılığa neden olacaktır:

‘Ayn-ı ‘aşka “semme vechu’llâh” sırrı âşkâr

İnkılâb-ı kalbin ibkâsında hicrânımdadır (Aydoğdu 2011: 1290)

1.15. *nefahtü fîhi min rûhi*

[...rûhumdan ona üflediğim zaman...]²⁴

Bakara sûresinin 30-33. âyetlerinde aktarıldığında göre meleklerin, insanoğlunu “yeryüzünde kan döken ve fesat çıkarıcı” varlık olarak nitelendirmesi üzerine Cenâb-ı Hakk’ın Hz. Âdem’e bütün isimleri öğrettikten sonra bunları meleklerle sorduğu, onlar bilemeyince Hz. Âdem’e, “Ey Âdem, onlara eşyanın isimlerini bildir!” dediği ve Hz. Âdem’in isimleri onlara bildirdiği açıklanmıştır (Bolay 1988: 360). Dolayısıyla Allah, Hz. Âdem’i yaratarak O’na kendisinden ruh üflemiş sonrasında eşyanın isimlerini öğretmiştir.

Bu esmânın müsemması “nefahtü fîhi min rûhi”

²¹ Âyet için bk. (A‘râf 7/172).

²² Diğer iktibas için bk. Aydoğdu 2011: 1342.

²³ Âyet için bk. Bakara 2/115.

²⁴ Âyet için bk. Hicr 15/29.

Cevâbın bilmeyip cândan su'âl eden ne ahmakdır (Aydoğdu 2011: 1295)

1.16. kefâ bi'llâhi

[...Allah yeter...]²⁵

"Allah bes, bâkî heves" yani "Allah yeter, gerisi geçicidir." ifadesine yakın bir anlamı ihtiva eden bu iktibas şairin dizelerinde kendisine yer bulmuştur. Şiirde devrin ictimai bozukluklarına temas eden şair, insanların yılan misali birbirini ısırıklarını, kavga ve münakaşanın toplumda yaygınlık kazanmasını konu etmektedir. Buna mukabil Seyrânî itidalli olmayı telkin etmektedir. Ona göre toplum Allah'a tevekkül etmeli ve O'nun zâtının dışında kalanların geçici bir istekten ibaret olduğunu görmelidir:

Öyle bir hâl oldu ki nâsa "kefâ bi'llâh" inân

Birbirin ısırmada gûyâ ki oldular yılan (Aydoğdu 2011: 1335)

1.17. külli şey'in

[...her şey...]²⁶

Kâinatda O'nun (Hû) varlığından başka hiçbir şey yoktur. Yaratılmışların hepsi Allah'ın zâtından tecellî etmiştir. Kelimelerin anlamı, herhangi bir ismin telaffuzu hepsi "Allah" isminin çatısı altındadır. Bütün yaratılmışların isimleri esasen bizi O'na götürmektedir. "Külli şey'in" yani "her şey" insanoğlunun bir damla sudan ibaret olması anlamına gelmektedir. Embriyo şeklinde anne karnında vücut bulan insan, doğumuyla birlikte her şeyin O'ndan zuhur ettiğini idrak etmektedir. Şair, burada dolaylı yoldan Alâk²⁷ ve Yâsîn²⁸ sûrelerine de göndermede bulunmaktadır:

Ne var ma'nâ-yı harf lafz-ı ism bir Hû'dan gayrı

Hayâtına sebep yok "külli şey'in" bir sudan gayrı (Aydoğdu 2011: 1187)

1.18. kul nahbitû minhâ cemî'an

[Hepiniz oradan inin dedik...]²⁹

Manzumede Hz. Âdem ve Havva'nın yasaklı meyveden yemeleri konu edilmektedir. Meyvelerin yendiğini gören Allah, Cebrail vasıtasıyla onlara, "Oradan (ağaçtan) inin!" buyurmuştur. İnsanoğlunun ahlaki özelliklerini ifade etmeye çalışan şair, aslında insanın harama meyilli bir varlık olduğunu dile getirmektedir. Bunun yanı sıra Allah da insanoğluna ikinci mısradaki üzere "ümidinizi kesmeyin" âyetini iletmiştir. Bu vesileyle Cenâb-ı Hak, helal nimetlerin tüketilmesi gerektiğini bu konuda insanların kendisinden ümitlerini kesmemelerini emretmiştir:

Eger "kul nahbitû minhâ cemî'an" emrini Allâh

Buyurmuş olmasa "lâ taknetû" emrin bize ol şâh (Aydoğdu 2011: 1214)

2. Hadis İktibasları ve Peygamberlere Telmih

Âşık Seyrânî âyet alıntılarının yanı sıra hadis iktibaslarına da yer vermiştir. Yalnız bu alıntılar manzumelerinde çok fazla yer teşkil etmemektedir. Şairin üzerinde en çok

²⁵ Âyet için bk. Nisâ 4/45; Ahzâb 33/3.

²⁶ Âyet için bk. Mülk 45/1; Kasas 28/88; Zümer 39/62.

²⁷ "Ki O, insanı alâktan (embriyo) yaratandır." (Alâk 96/2).

²⁸ "Biz insanı bir damla sudan yarattık." (Yâsîn 36/77).

²⁹ Âyet için bk. Bakara 2/38.

durduğu ve “gizli bir hazine idim, bilinmek istedim” manasına gelen “küntü kenzen mahfiyyen” kudsî hadisidir. Seyrânî, aruz vezniyle telif ettiği şiirlerinin sekiz yerinde (Aydoğdu 2011: 1124, 1135, 1147, 1181, 1182, 1241, 1256, 1338) bu hadisten iktibasta bulunmuştur. Esasen uydurma hadis olarak nitelendirilen (Yılmaz 2013: 396) bu rivayet, Klâsik şair ve yazarlar tarafından da sıkça kullanılmıştır. Âşık Seyrânî, eserinin iki yerinde (Aydoğdu 2011: 1149, 1242) ise “sen olmasaydın” anlamını ihtiva eden “levlâke” ibaresine yer vermiştir. İlk hadiste olduğu gibi yine bu sözün uydurma olduğunu dile getiren Mehmet Yılmaz (2013: 456), Hz. Peygamber’e övgü mahiyetinde yazılan na’tların çoğunda bu ibareye yer verildiğini söylemektedir.

Şair Seyrânî’nin şiirlerinde üzerinde durduğu bir diğer husus peygamberlerin manevi şahsiyetlerine yönelik yaptığı göndermelerdir. Ulûlâzm olarak addedilen ve İslâmî edebiyatta pek çok eserin muhtevasını süsleyen bu peygamberler, şairin şiirlerinde de bahis konusu edilmiştir. Bu peygamberlerden en sık temas edileni şüphesiz dinin son temsilcisi Hz. Peygamber’dir. Şair, şiirlerinin birçok yerinde (Aydoğdu 2011: 1127, 1138, 1193, 1226, 1227, 1235, 1272, 1290, 1305, 1313) Resûl-i Ekrem’e atıfta bulunmuştur. Seyrânî bu kısımlarda genel olarak Hz. Peygamber’in iki cihan serveri olduğunu, peygamberlerin sonuncusu olarak ön plâna çıktığını, O’na tâbi olmanın her iki dünyada da saadet getireceğini dile getirmiştir. Yine şair, Hz. Musa’nın Tur dağında Allah ile olan mükâlemesini (Aydoğdu 2011: 1142, 1148, 1206, 1242, 1255, 1279, 1303), Hz. İsa’nın Meryem’den babasız olarak doğması ve ölülere diriltmesini (Aydoğdu 2011: 1148, 1157, 1164, 1213, 1225, 1254, 1261, 1322), Hz. Yakup ve Hz. Yusuf kıssasını (Aydoğdu 2011: 1139, 1155, 1159, 1198, 1229, 1257, 1261, 1281, 1296, 1316, 1331, 1336, 1338), Hz. Süleyman’ın tahtını ve hayvanlarla olan sohbetini (Aydoğdu 2011: 1162, 1184, 1211, 1213, 1254, 1288, 1316), Hz. İbrahim’in kor ateşlere atılarak Allah tarafından kurtulmasını (Aydoğdu 2011: 1164, 1195, 1257, 1286, 1339), Hz. Âdem’in insanlığın babası olarak temayüz ettiğini (Aydoğdu 2011: 1167, 1171, 1206, 1312, 1316, 1344) şiirlerinde mevzubahis etmiştir. Bunun yanı sıra şair, Hz. Nuh’un ve beraberindekilerin tufandan sağ salim kurtulmasına (Aydoğdu 2011: 1251, 1254), Hz. Yahya (Aydoğdu 2011: 1254), Hz. Eyüp (Aydoğdu 2011: 1316, 1336), Hz. İdris (Aydoğdu 2011: 1344) ve Hz. Davud’un (Aydoğdu 2011: 1149, 1211) kıssalarına ayrı ayrı temas etmiştir.

Sonuç

Kayseri’nin Develi ilçesinde dünyaya gelen ve Âşıklık geleneğinin önemli temsilcileri arasında yer alan Âşık Seyrânî manzumelerinde sadece lirik ve didaktik öğelere yer vermemiş, yer yer dinî-tasavvufî unsurlara da temas etmiştir. Bir dönem İstanbul’da da kalan şair burada beklediği ilgiyi görememiş tekrar Develi’ye dönmüştür. Ömrünün sonuna kadar da burada kalan şair, Âşık tarzı şiir geleneğini devam ettirmiştir. Son yapılan çalışmalar neticesinde şairin sekiz yüzün üzerinde manzumesi tespit edilmiştir. Bu şiirlerin iki yüzden fazlası aruz vezniyle kaleme alınmıştır. Bu açıdan bakıldığında Âşık Seyrânî oldukça velûd bir şair hüviyeti de taşımaktadır. Şairin aruz ölçüsüyle telif ettiği şiirleri önemli bir yekûn tutsa da manzumelerin çoğunda vezin kusuru görülmektedir. Şekli olarak görülen bu kusurlar, şiirlerin içeriklerine yansımamıştır. Şair, ele aldığı konuları işlemekte son derece başarılıdır. Nitekim bu şiirlerde yer alan âyet iktibasları başarılı bir görünüm çizmektedir. Ayrıca şairin iktibasları daha çok divânî nazım şekliyle kaleme aldığı şiirlerde görülmektedir.

Âşık Seyrânî’nin iktibasları onun teslimiyetçi bir yapıya sahip ve mütevekkil bir mümin olduğunu işaret etmektedir. Her fırsatta tevhid inancına telmihte bulunan şair, yeryüzündeki bütün canlıların O’ndan tecellî ettiği görüşündedir. Seyrânî’ye göre iki dünya

saadetinin anahtarı Allah'ta gizlidir. Dolayısıyla bu saadete ulaşmak isteyenlerin Allah'a tâbi olmalarını ister. Şair hep iyilikten yana, gönüller yapma peşindedir. Ölüm temasına sık sık değinen Seyrânî, ölümden sonraki hayata dair inananları uyarma gayreti içerisindedir. Bu bağlamda Seyrânî'nin Bakara, Hicr, Nisâ ve A'râf sûrelerinden sıkça alıntı yaptığı da müşahede edilmektedir. Tüm bu özellikleriyle şair, halk şiiriyle dîvân şiirinin ortak yönlerini manzumelerinde dercetmiştir. Şairin aruz ölçüsüyle telif ettiği şiirleri daha önce pek çok kaynakta zikredilmiş, bu şiirlerde yer alan temalar farklı neşirler vasıtasıyla dile getirilmişti. Şairin şiirlerinde yer alan âyet iktibasları ise üzerinde durulan bir konu değildi. Bu yazı vesilesiyle şairin *Kur'ân* âyetlerini şiirlerine nasıl ve ne şekilde konu ettiği hususuna da değinilmiş oldu.

KAYNAKÇA

- ALBAYRAK, N. (2009). "Seyrânî". *İslâm Ansiklopedisi*. XXXVIII: 37-38.
- ARTUN, E. (2012). "Günümüzde Yaşayan Âşıklık Geleneği Üzerine Düşünceler". *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu Bildirileri* (20-22 Ekim 2011). Çukurova Üniversitesi Yayınları: 452-457.
- ATMACA, Ö. (2013). *Seyrânî Dîvânı*. Kayseri: Develi Belediyesi Kültür Yayınları.
- AYDOĞDU, B. (2011). *Türk Edebiyatında Seyrânî Olgusu: Develili Seyrânî ve Eserleri (İnceleme-Metin)*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- BAŞTUĞ, İ. (2002). *İbnülemin Mahmud Kemal İnal-Son Asır Türk Şairleri*. C. IV. Ankara: AKMB Yayınları.
- BOLAY, S. H. (1988). "Âdem". *İslâm Ansiklopedisi*. I: 358-363.
- CANKAYA, M. (2013). "XX. Yüzyıl Âşık Edebiyatı Örneklerinde Aktüel Şiir Değerlendirmesi". *Turkish Studies*. VIII/13: 587-606.
- ÇOBANOĞLU, Ö. (2007). *Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği ve İstanbul*. İstanbul: 3F Yayınevi.
- DÜZGÜN, D. (2009). "Âşıklık Geleneğinin Değişim ve Dönüşüm Sürecinde Barış Manço Olgusu". *Millî Folklor*. XXI/84: 42-50.
- İSLAMOĞLU, M. (2002). *Seyrânî (Hayatı-Kişiliği-Sanatı-Şiirleri)*. İstanbul: Denge Yayınları.
- KAPTAN, Z.-Y. YURDUŞEN (2014). "Âşık Edebiyatı Halk Şiirinin Tarihî Gelişim Süreci". *Alevîlik Araştırmaları Dergisi*. IV/8: 195-212.
- KASIR, H. Ali (1984). *Develili Seyrânî Hayatı-Sanatı-Şiirleri*. İstanbul: Acar Matbaacılık.
- KILIÇ, A. (2018). "Seyrânî'nin Şiirlerinde Aruz Kullanımı Üzerine Notlar". *I. Uluslararası Develi-Âşık Seyrânî ve Türk Kültürü Kongresi* (4-5-6 Ekim 2018). Develi Belediyesi Yayınları: 143-153.
- KÖPRÜLÜ, M. F. (1964). *Türk Saz Şairleri*. Ankara: Millî Kültür Yayınları.
- OĞUZ, M. Ö. vd. (2008). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- OĞUZ, M. Ö. (1998). *Azerbaycan ve Türkiye Sahasında Âşık Edebiyatının XIX. Yüzyılı, Pertev Nail Boratav'a Armağan*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ÖZDAMARLAR, K. (1978). "Seyrânî". *Erciyes Dergisi*. I/6: 1-5.

- PALA, İ. (2012). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- SAKAOĞLU, S. (1989). "Türk Saz Şiiri". *Türk Şiiri Özel Sayısı-III Halk Şiiri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 105-251.
- Tâhirü'l-Mevlevî (1994). *Edebiyat Lügati*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- TANPINAR, A. H. (1976). *19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- TOPALOĞLU, B. (1988). "İslâm'da Ağaç". *İslâm Ansiklopedisi*. I: 457-459.
- ULUDAĞ, S. (1992). "Bâtın İlmi". *İslâm Ansiklopedisi*. V: 188-189.
- ULUSOY, A. H. (1922). *Sânihât-ı Seyrânî, Anadolu Halk Şairlerinden Everekli Merhûm Mehmed Seyrânî*. İstanbul: Matbaa-i Millî.
- YAVUZ, Y. Ş. (1991). "Ayne'l-Yakîn". *İslâm Ansiklopedisi*. IV: 269-270.
- YAVUZ, Y. Ş. (1992). "Bezm-i Elest". *İslâm Ansiklopedisi*. VI: 106-108.
- YILMAZ, M. (2013). *Kültürümüzde Âyet ve Hadisler*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- YÜKSEL, H. A. (1985). *Develili Âşık Seyrânî ve Şiirleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- YÜKSEL, H. A. (1987). *Âşık Seyrânî*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.